

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

УДК 368.5

Коваленко В.Г.,
студент1 року магістратури
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця,
Україна

Україна на даному періоді часу стоїть на порозі вільної торгівлі із Європейським союзом, що створює нові можливості для експорту сільського господарства. Збільшення обсягів експорту зі сторони України потребує удосконалень технологій в агропромисловому комплексі. Необхідно збільшити кількість інвестицій як зі сторони держави так і приватних підприємців. Залучення інвестицій у розвиток сільськогосподарського виробництва безпосередньо залежить і від того, як розв'язується проблема зменшення та розподілу ризиків товаровиробників.

Дослідженням даної проблеми займається велика кількість вчених: В.О. Безугла, І.Т. Балабанов, В.А. Борисова, С.С. Осадець, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, М.В. Мних, Я.П. Шумелда, Т.А. Ротова, Р.Т. Юлдашев В.С. Гайдук, та ін.

Метою даної роботи являється визначення особливостей управління ризиками в сільському у господарстві.

Ризик-менеджмент, як і будь-який інший різновид менеджменту, містить стратегію і тактику управління. Стратегія - це наука і мистецтво управління ризиком, засновані на прогнозуванні, стратегічному плануванні, виробленню обґрунтованої програми, що дозволяють не допускати або зменшити негативного впливу на роботу відтворення ризикових факторів. Завдання стратегії управління ризиками спрямовані на підбір і використання коштів для досягнення поставленої мети. Тактика - це методи і прийоми на шляху до поставленої мети в конкретних умовах. Тактика переслідує завдання управління на основі

вибору найбільш оптимального рішення і найбільш прийнятних у даній господарській ситуації методів і прийомів управління.

Слід зазначити важливість стратегічного управління, особливо в умовах становлення ринкових відносин. Згідно трактуванням І. Ансоффа. існують два типи його здійснення [4]:

1) механічний - характеризується реагуванням на проблему, орієнтацією на минулий досвід, розглядом єдиної альтернативи, допущенням мінімального ризику і ризику відповідного минулого досвіду;

2) стратегічний - припускає передбачення проблеми і активний пошук можливих рішень, орієнтацію на творчий підхід, розгляд ряду альтернатив і вибір кращої, допущення ризику пропорційно новизні рішення, балансування ризикованих варіантів, облік суперечностей системи.

Існує безліч способів зниження ризику, що знайшли своє відображення в економічній літературі: розподіл ризику між учасниками проекту, страхування ризику, резервування коштів на покриття непередбачених витрат, диверсифікація виробництва, лімітування витрат, щоб отримати додаткову інформацію, здійснення кваліфікованого прогнозу, самострахування, маркетингові зусилля, закладання ризикозберігаючих витрат в собівартість продукції та інші. Їх застосування виправдано, як в комплексі, так і одиночно, оскільки вони переслідують ідентичні цілі - зниження негативної дії ризикових випадків на хід виробничо-фінансової діяльності.

Всі фактори ризику по можливості впливу на них з боку економічного суб'єкта можна розділити на три групи:

- Нерегульовані;
- Слабо регульовані;
- Умовно регульовані.

До нерегульованих відносяться зовнішні фактори, які є відображенням природного і соціально-економічного середовища функціонування підприємства (нормативно-правова база, погодні умови, соціально-політична ситуація, соціально-демографічна ситуація. Рівень підприємницької активності, стан споживчого ринку, купівельна

спроможність гривні, рівень життя населення), до слабо регульованих - вся решта зовнішніх чинників. Внутрішнє середовище підприємства в більшому ступені піддається управлінню, але повністю елемент невизначеності виключити не можна і тут, тому внутрішні фактори ризику визначаються як умовно-регульовані.

Ризик постає невід'ємним елементом будь-якого виробництва, в тому числі і сільськогосподарського. Одним із заходів, що сприяють адаптації сільськогосподарських підприємств до невизначеного господарського середовища, повинно стати формування адекватної політики регулювання цін і доходів.

Формування адаптивного до ризику режиму АПК в Україні неможливо без урахування поведінкових, мотиваційних особливостей, характерних для економічних агентів в Україні, своєрідності національного економічного менталітету, з його високою інертністю. Однак при всій інертності соціально-економічного генотипу він являє собою систему динамічну, здатну до трансформації і підлягає активному формуванню впливу з боку прогресивних сил суспільства.

Одним із способів управління ризиків в аграрній сфері є сільськогосподарське страхування. З огляду на те, що ризик - ймовірність відхилення від мети, заради якої приймалося рішення, застосування страхування створює реальну можливість досягнення поставленої мети.

Відповідальність страхової організації зі страхування ризиків полягає у відшкодуванні страхувальнику втрат, що виникли внаслідок несприятливої, непередбачуваної зміни ринкового середовища та інших умов здійснення діяльності [3].

Сільськогосподарське страхування виконує ряд найважливіших функцій, які складають його категоріальну сутність. По-перше, воно виступає в якості процесу первинного розміщення ризику (ризикова функція). В рамках ризикової функції відбувається перерозподіл грошової форми вартості серед учасників страхування у зв'язку з наслідками випадкових страхових подій.

У сільському господарстві страхування врожаю сільськогосподарських культур займає провідне місце в системі майнового страхування, його частка перевищує 90% всього обсягу ризиків [3].

Як говорилося вище, одним з ризиків в агропромисловому виробництві є різного роду втрати. При розробці напрямів розвитку агропромислового виробництва мобілізацію дій щодо скорочення втрат продукції слід здійснювати окремо з причин втрат.

Причини втрат продукції, на усунення яких не потрібно додаткових фінансових витрат носять, в основному, економічний характер і спрямовані на підвищення трудової активності персоналу, зміцнення виробничої дисципліни, застосування економічних санкцій та ін.

Причини втрат продукції, що вимагають фінансових вкладень для їх ліквідації, носять здебільшого техніко-технологічний характер. До них відносяться недостатній рівень використання досягнень НТП в агропромисловому виробництві та наявність вузьких місць в технологічній послідовності «виробництво - транспортування - підробіток - зберігання - переробка - реалізація» внаслідок прийняття до реалізації неоптимальних господарських рішень з розвитку АПК.

При розробці плану зниження ризику в рослинництві важливо враховувати кліматичні умови, оскільки вони мають істотне значення для тривалості весняно-польового періоду, догляду за посівами, заготівлі кормів і збирання врожаю. Скороченню витрат може сприяти і графік використання машинно-тракторного парку підприємства АПК, маршрути пересування сільськогосподарської техніки з одного поля на інше, порядок технічного обслуговування. Зерновим господарствам доцільно розробити план розподілу зерна по токам і розміщення його по зерноскладах, план вивезення зерна на хлібоприймальні пункти та засипки насінневих фондів.

Різні сорти і культури відрізняються один від одного по реакції на комплекс природних умов і можуть виступати взаємостраховальниками. В Україні культурами - взаємостраховальниками можуть бути, наприклад, соняшник та кукурудза, пшениця і жито.

На відміну від рослинництва, тваринництво характеризується певною сталістю виконуваних робіт, меншою залежністю від погодних умов, територіальної компактністю, більш рівномірним отриманням продукції протягом року.

Якщо розробка антикризових заходів в рослинництві відповідає, в основному на питання: які роботи виконувати, коли, хто їх буде виконувати і за допомогою яких технічних засобів, то в тваринництві вони зводяться до визначення термінів збирання врожаю, їх обсягу і якості, витрачання продукції, станом стада і часу проведення зоотехнічних заходів.

Незалежно від галузевої приналежності підприємства АПК важливо проводити прогнозування фінансових результатів: виручку від реалізації продукції, очікуваний щорічний приріст виробництва у зв'язку з можливостями підприємства АПК, оцінку щорічного зростання цін на всю господарську продукцію.

Крім того, в основу процедури прийняття та реалізації рішень, визначення критеріїв ефективності прийнятих рішень повинен бути покладений вибір інструменту оцінки ризику, що забезпечить більш гнучке управління.

Література

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
2. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 806–р. [за станом на 28.12.2014р.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806–2013–р>.
3. Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України / за ред. акад. НААН України М.А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 40 с.
4. Ансофф, И. Стратегическое управление / И.Ансофф. - М.: Экономика, 2005. - 178 с.

5. Закон України «Про страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 09.02.2012 № 4391-VI // Відомості Верховної Ради України. – № 41.

Виконав
студент 1 року магістратури
факультету економіки і права
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Коваленко В.Г.

Наук. керівник
д. е. н., професор

Шиян Д.В.

Зав. кафедри економіки
підприємства та менеджменту
д.е.н. професор

Шиян Д.В.

Опубліковано в авторській редакції